

Vec C-410/23 [Pielatak]¹

**Zhrnutie návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 98 ods. 1
Rokovacieho poriadku Súdneho dvora**

Dátum podania:

3. júl 2023

Vnútroštátny súd:

Sąd Okręgowy w Warszawie

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

26. máj 2023

Žalobkyňa:

I. SA

Žalovaný:

S.J.

¹ Názov tejto veci je fiktívny. Nezodpovedá skutočnému menu, ani názvu žiadneho z účastníkov konania.

Predmet konania pred vnútroštátnym súdom

Odvolanie proti prvostupňovému rozsudku týkajúcemu sa návrhu na zaplatenie zmluvnej pokuty z dôvodu predčasného ukončenia zmluvy o dodávke elektriny uzavretej na dobu určitú odberateľom elektriny, ktorý je poľnohospodárskym podnikom

Predmet a právny základ prejudiciálnej otázky

Prvá prejudiciálna otázka spočíva v tom, či z hľadiska článku 2 písm. b) a c) smernice 93/13/EHS patrí postavenie spotrebiteľa poľnohospodárovi, ktorý uzavrie zmluvu o nákupe elektrickej energie pre poľnohospodársky podnik a zároveň pre domácnosť. Druhá prejudiciálna otázka spočíva, či je vzhľadom na ustanovenia smernice 2009/72/ES prípustné uložiť tomuto poľnohospodárovi zmluvnú pokutu z dôvodu odstúpenia od takejto zmluvy.

Prejudiciálne otázky

- 1. Vzt'ahuje sa článok 2 písm. b) a c) smernice 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách a v ňom obsiahnutá definícia spotrebiteľa a odôvodnenie 17 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ z 25. októbra 2011 o právach spotrebiteľov, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 93/13/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 1999/44/ES a ktorou sa zrušuje smernica Rady 85/577/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, aj na poľnohospodára, ktorý uzatvára zmluvu o nákupe elektrickej energie tak na účely činnosti poľnohospodárskeho podniku, ako aj na súkromné účely domácnosti?**
- 2. Má sa článok 3 ods. 5 a 7, odôvodnenie 51 a príloha I ods. 1 písm. a) a e) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/72/ES z 13. júla 2009 o spoločných pravidlách pre vnútorný trh s elektrinou, ktorou sa zrušuje smernice 2003/54/ES, ktoré stanovujú, že v prípade odstúpenia od zmluvy o poskytovaní služieb v oblasti elektrickej energie nemožno od spotrebiteľov vyberať žiadne poplatky, vykladať v tom zmysle, že bránia možnosti uložiť odberateľovi energie, ktorý je spotrebiteľom, zmluvnú pokutu za vypovedanie zmluvy o dodávke elektrickej energie uzavretej na dobu určitú (článok 4j ods. 3a zákona o energetike z 10. apríla 1997)?**

Uvádzané ustanovenia práva Spoločenstva

Smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. ES L 95, 1993, s. 29. Mim. vyd. 15/002, s. 288), článok 2.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ z 25. októbra 2011 o právach spotrebiteľov, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 93/13/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 1999/44/ES a ktorou sa zrušuje smernica Rady 85/577/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, odôvodnenie 17.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/72/ES z 13. júla 2009 o spoločných pravidlách pre vnútorný trh s elektrinou, ktorou sa zrušuje smernica 2003/54/ES - odôvodnenie 51, článok 3 ods. 5 a 7, ako aj bod 1 písm. a) a e) prílohy I.

Uvádzané ustanovenia vnútroštátneho práva

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (zákon z 10. apríla 1997 o energetike) – článok 4j ods. 3a:

„3a. Koncový odberateľ môže vypovedať zmluvu uzavretú na dobu určitú, na základe ktorej mu elektroenergetický podnik dodáva plyn alebo energiu, bez toho, aby znášal iné náklady a náhrady škody ako tie, ktoré vyplývajú z obsahu zmluvy, a to písomným vyhlásením adresovaným elektroenergetickému podniku.“

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (zákon z 23. apríla 1964 Občiansky zákonník) - článok 22¹ (definícia spotrebiteľa), článok 43¹ (definícia obchodníka), článok 385¹ (zakázané zmluvné podmienky v spotrebiteľských zmluvách), článok 483 § 1 (zmluvná pokuta), článok 484 (výška zmluvnej pokuty).

Krátky opis skutkového stavu a konania

- 1 Dňa 18. marca 2017 spoločnosť I.S.A., ako dodávateľ elektrickej energie uzavrela komplexnú zmluvu o predaji elektriny so S.J., prevádzkujúcim poľnohospodársky podnik. Ako odberné miesto bol určený poľnohospodársky podnik patriaci S.J. Podľa zmluvy sa mal predaj začať 1. januára 2018. Zmluva bola uzavretá na dobu určitú do 31. decembra 2021. V prípade vypovedania zmluvy pred týmto dátumom alebo nemožnosti plniť zmluvu z dôvodov na strane zákazníka bol zákazník povinný zaplatiť zmluvnú pokutu v zmysle všeobecných zmluvných podmienok.
- 2 Listom z 5. mája 2017 S.J. vyhlásil, že odstupuje od zmluvy s využitím zákonného práva na odstúpenie od zmluvy, ktoré je stanovené pre spotrebiteľské zmluvy. Okrem toho S.J. vydal vyhlásenie o vylúčení právnych účinkov zmluvy uzavretej pod vplyvom omylu a namietal neplatnosť zmluvy. Tvrdí, že pri uzatváraní zmluvy bol uvedený do omylu zástupcami spoločnosti I. S.A, ktorí ho zastihli pri výkone práce a nevysvetlili mu všetky okolnosti zmluvy.

- 3 Listom z 22. mája 2020 spoločnosť I. S.A. neuznala platnosť vydaného vyhlásenia. Vyдалa oznámenie o dlhu, podľa ktorého mal S.J. do 7. júla 2020 zaplatiť zmluvnú pokutu účtovanú za predčasné vypovedanie zmluvy, a vystavila faktúru za spotrebu elektriny dodanej v období od 1. januára 2018 do 10. januára 2018.
- 4 S.J. odmietol zaplatiť uvedené sumy. Spoločnosť I. S.A. nedala S.J. žiadne množstvo elektrickej energie. Dodávku elektrickej energie pre S.J. v období uvedenom vo faktúre uskutočňovala iná spoločnosť.
- 5 Žalobou zo 14. apríla 2021 sa spoločnosť I. S.A. domáhala, aby prvostupňový súd uložil S.J. povinnosť zaplatiť cenu za dodanú elektrickú energiu spolu s úrokmi a zmluvnou pokutou účtovanou za predčasné vypovedanie zmluvy.
- 6 Vo svojom vyjadrení k žalobe S.J. navrhol zamietnuť žalobu v celom rozsahu, pričom poukázal na neplatnosť zmluvy, nevykonanie zmluvy žalobkyňou a na svoje odstúpenie od zmluvy.
- 7 Prvostupňový súd žalobu zamietol. I. S.A. podala proti rozsudku prvostupňového súdu odvolanie na vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania.

Podstatné tvrdenia účastníkov konania vo veci samej a argumenty prvostupňového súdu

- 8 S.J. sa domnieva, že má postavenie spotrebiteľa, keďže distribúcia a predaj elektrickej energie sa netýkajú výlučne poľnohospodárskeho podniku, ale predovšetkým jeho domácnosti.
- 9 Prvostupňový súd zamietol žalobu o zaplatenie, hoci sa domnieval, že S.J. nemá postavenie spotrebiteľa z dôvodu, že podľa článku 22¹ k. c. (občiansky zákonník) sa za spotrebiteľa považuje každá fyzická osoba, ktorá s podnikateľom vykonáva právny úkon, ktorý priamo nesúvisí s jej obchodom, podnikaním alebo povoláním. V zmluve bol pritom ako odberateľ uvedený „poľnohospodársky podnik“ a bolo v nej uvedené, že zmluva je určená pre subjekty, ktoré nie sú spotrebiteľmi. Hoci S.J. uviedol, že zakúpená energia mala byť použitá aj v domácnosti, podľa názoru prvostupňového súdu to nepostačuje na to, aby sa S.J. považoval za spotrebiteľa. Preto nemohol uplatniť svoje právo na odstúpenie od zmluvy podľa ustanovení zákona o právach spotrebiteľov a jeho vyhlásenie bolo neúčinné.
- 10 Prvostupňový súd na druhej strane uplatnil článok 4j ods. 3a zákona o energetike, podľa ktorého koncový odberateľ môže vypovedať zmluvu uzavretú na dobu určitú, na základe ktorej mu energetický podnik dodáva plyn alebo energiu, bez toho, aby mu vznikli iné náklady a náhrady škody než tie, ktoré vyplývajú z obsahu zmluvy.

- 11 Podľa názoru súdu prvého stupňa sa nemá prihliadať na požiadavku na zaplatenie zmluvnej pokuty, keďže podľa článku 483 § 1 k.c. zmluvná pokuta spočíva v náhrade škody spôsobenej nesplnením alebo nesprávnym splnením nepeňažnej povinnosti. V prípade predaja energií je predmetom plnenia kupujúceho zaplatenie ceny, t. j. peňažné plnenie. Podľa súdu prvého stupňa zo zmluvného ustanovenia nemohla vyplývať povinnosť S.J. zaplatiť zmluvnú pokutu v prípade ukončenia zmluvy z jeho iniciatívy, keďže jeho záväzok bol peňažnej povahy.
- 12 Ďalej súd prvého stupňa považoval za nedôvodný nárok na zaplatenie ceny za spotrebovanú energiu, keďže bolo preukázané, že spoločnosť I. S.A. nedodala S.J. žiadne množstvo energie.
- 13 Vo svojom odvolaní spoločnosť I. S.A. namieta nesprávne posúdenie dôkazov, ako aj porušenie článku 4j ods. 3a zákona o energetike, spočívajúce v nesprávnom výklade a predpoklade, že spoločnosť I. S.A. nemá právo účtovať zmluvnú pokutu za predčasné ukončenie zmluvy, pričom z tohto ustanovenia jednoznačne vyplýva, že spotrebiteľovi môžu byť účtované dodatočné náklady, ak povinnosť ich úhrady vyplýva zo zmluvy, čo platí v tomto prípade.
- 14 Spoločnosť I. S.A. taktiež namieta porušenie článku 483 §1 k.c. (týkajúceho sa možnosti vyhradenia si zaplatenia určitej sumy - zmluvnej pokuty - ako náhrady škody vzniknutej nesplnením alebo nesprávnym splnením nepeňažnej povinnosti) tým, že ho neuplatnila a nesprávne vychádzala z toho, že pokuta bola účtovaná z dôvodu nesplnenia peňažného záväzku, hoci bola vyhradená pre prípad ukončenia zmluvy pred uplynutím doby, na ktorú bola uzavretá, a teda pre prípad konkrétneho správania odberateľa, a nie pre prípad nesplnenia peňažného záväzku.

Zhrnutie odôvodnenia návrhu

- 15 **Prvá prejudiciálna** otázka smeruje k tomu, aby sa určilo, či poľnohospodár, ktorý nakupuje energiu pre potreby svojho poľnohospodárskeho podniku, ako aj svojej domácnosti, má postavenie spotrebiteľa.
- 16 Smernica 93/13 definuje zmluvy, na ktoré sa vzťahuje, odkazom na určitú vlastnosť zmluvných strán podľa toho, či konajú s cieľom vzťahujúcim sa na ich obchody, podnikanie alebo povolanie (rozsudok z 21. marca 2019, Pouvin a Dijoux, C-590/17, bod 23). Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora sa má pojem „spotrebiteľ“ v zmysle článku 2 písm. b) smernice 93/13 posudzovať z hľadiska funkčného kritéria spočívajúceho v posúdení, či zmluvný vzťah v prejednávanej veci súvisí s činnosťami, ktoré nie sú obchodom, podnikaním alebo povolaním (uznesenie zo 14. septembra 2016, Dumitras, C-534/15, bod 32). V tomto prípade nie je celkom možné funkčné rozlíšenie, keďže zmluva bola uzavretá tak na účely súvisiace s výkonom poľnohospodárskej činnosti, ako aj na účely domácnosti.

- 17 Smernica Rady 93/13/EHS neobsahuje úpravu zmlúv dvojakej povahy. Len v odôvodnení 17 smernice 2011/83/EÚ z 25. októbra 2011 o právach spotrebiteľov normotvorca EÚ vyhlásil, že „v prípade dvojúčelovej zmluvy, ak sa zmluva uzatvorí na účely čiastočne v rámci a čiastočne mimo obchodnej činnosti príslušnej osoby a obchodný účel je obmedzený tak, aby neprevažoval v celkovom kontexte zmluvy, takáto osoba by sa tiež mala považovať za spotrebiteľa“.
- 18 Súdny dvor však vo svojom rozsudku z 20. januára 2005, Gruber, C-464/01, pripustil, že osoba, ktorá uzavrela zmluvu týkajúcu sa tovaru určeného čiastočne na podnikateľský účel a čiastočne na účel, ktorý nie je súčasťou jej obchodnej alebo inej podnikateľskej činnosti, nemá právo dovolávať sa výhod právnej úpravy na ochranu spotrebiteľa, „s výnimkou prípadu, že podnikateľský účel je do takej miery okrajový, že má v celkovom kontexte predmetného plnenia len zanedbateľný význam, **pričom skutočnosť, že prevažuje nepodnikateľský aspekt nie je v tomto ohľade významná**“.
- 19 Naproti tomu v rozsudku z 27. októbra 2022, S.V. (C-485/21, bod 27), Súdny dvor uviedol, že ochrana spotrebiteľov sa vzťahuje na fyzickú osobu, ktorá je zmluvnou stranou zmluvy o správe nehnuteľnosti, „ak tento byt nepoužíva na účely, ktoré sa **vylučne** vzťahujú k jej obchodom, podnikaniu alebo povolaniu“. Súdny dvor preto v tomto prípade poukazuje na kritérium výlučného cieľu výkonu povolania alebo podnikania.
- 20 Na základe týchto skutočností vzniká otázka, ako sa má vo svetle článku 2 písm. b) smernice Rady 93/13/EHS vykladať pojem spotrebiteľ v situácii, keď má zmluva zmiešanú povahu, ktorá je čiastočne spotrebiteľská a čiastočne podnikateľská. Či je v takejto situácii potrebné určiť prevažujúci účel zmluvy alebo stačí len konštatovať, že podnikateľská a ekonomická povaha zmluvy nie je výlučná. Odpoveď Súdneho dvora teda umožní posúdiť zmluvy, ktoré majú dvojakú povahu a slúžia rovnako na prevádzku poľnohospodárskeho podniku, ako aj na účely domácnosti. Vzhľadom na tendenciu rozširovať rozsah nástrojov ochrany spotrebiteľa je vhodné určiť, ktoré kritériá by mali byť prijaté na ochranu spotrebiteľa.
- 21 **Druhá prejudiciálna** otázka sa týka toho, či je vnútroštátne ustanovenie, ktoré stanovuje možnosť uložiť odberateľovi elektrickej energie ako spotrebiteľovi zmluvnú pokutu v prípade predčasného ukončenia zmluvy o dodávke elektriny na dobu určitú, v súlade s právom Únie.
- 22 Pochybnosti vnútroštátneho súdu sa týkajú článku 4j ods. 3a zákona o energetike, ktorý stanovuje oprávnenie spočívajúce v tom, že koncový odberateľ môže vypovedať zmluvu o dodávke energie bez toho, aby mu vznikli iné náklady a náhrady škody ako tie, ktoré vyplývajú z obsahu zmluvy. Toto ustanovenie sa preto vzťahuje na zmluvu, v ktorej si zmluvné strany môžu určiť dobu trvania zmluvy a podmienky jej ukončenia.

- 23 Tieto pochybnosti vznikli v súvislosti so smernicou 2009/72/ES. Podľa vnútroštátneho súdu je prvoradou zásadou vyjadrenou v tejto smernici možnosť slobodnej zmeny dodávateľa energie a osobitná ochrana spotrebiteľa. Členské štáty prijímajú náležité opatrenia na ochranu koncových odberateľov a zabezpečia najmä, aby existovali dostatočné záruky na ochranu zraniteľných odberateľov. Tieto opatrenia zahŕňajú opatrenia uvedené v prílohe I, prinajmenšom ak ide aspoň o odberateľov v domácnosti. So zmenou dodávateľa úzko súvisí aj možnosť odstúpenia od zmluvy.
- 24 Účelom právnej úpravy je na jednej strane ochrana odberateľov energie, najmä spotrebiteľov, a zaručenie ich práv, a na druhej strane zabezpečenie rovnakého prístupu elektroenergetických podnikov k odberateľom. V tejto súvislosti vnútroštátny súd pripomína judikatúru Súdneho dvora, ktorá sa nachádza najmä v týchto rozsudkoch: zo 7. septembra 2016, ANODE, C-121/15, bod 36; z 30. apríla 2020, Overgas Mreži a Balgarska gazova asociácia, C-5/19, bod 56, a zo 14. októbra 2021, Viesgo Infraestructuras Energéticas, C-683/19, bod 44). Táto judikatúra definuje podmienky prípustnosti zásahu štátu do stanovovania cien elektrickej energie v rámci smernice 2009/72, hoci takýto zásah predstavuje prekážku vytvorenia konkurenčného trhu s elektrinou.
- 25 Základným problémom vyplývajúcim zo zaručenej slobody zmeniť dodávateľa energie je možnosť uložiť odberateľovi energie, ktorý je spotrebiteľom, poplatok v prípade vypovedania zmluvy na dobu určitú. Z článku 3 ods. 7 smernice 2009/72/ES v spojení s prílohou I bodom 1 písm. a) a e) vyplýva, že v prípade zákazníka, ktorý je spotrebiteľom, by sa pri zmene dodávateľa a pri odstúpení od zmluvy nemali vyberať žiadne poplatky.
- 26 Zákon o energetike však takúto výnimku nestanovuje. Vo vnútroštátnom práve podľa článku 4j ods. 3a zákona o energetike môže koncový odberateľ odstúpiť od zmluvy o dodávke energie uzavretej na dobu určitú bez toho, aby mu vznikli iné náklady a náhrady škody než tie, ktoré vyplývajú z obsahu zmluvy. Toto ustanovenie teda pripúšťa vyhradiť v takejto zmluve možnosť uložiť príjemcovi „náklady a náhrady škody“, ktoré stanovuje. Zákon o energetike nestanovuje žiadne iné kritériá pre tieto náklady a náhrady škody a neuvádza výnimku pre spotrebiteľov.
- 27 V prípade spotrebiteľov vnútroštátna doktrína pripúšťa iba, aby sa príliš vysoká pokuta za vypovedanie zmluvy považovala za neplatnú voči spotrebiteľom. Výšku zmluvnej pokuty teda možno overiť v rámci preskúmania, či nedochádza k zneužívaniu. To platí najmä vtedy, ak by takéto zmluvné pokuty v praxi viedli k zablokovaniu ukončenia zmlúv na dobu určitú, čo by bolo v rozpore s článkom 4j ods. 3a zákona o energetike, ktorý stanovuje, že zmluvu na dobu určitú je možné vypovedať.
- 28 Vnútroštátny súd sa domnieva, že prípustnosť takýchto zmluvných pokút uložených spotrebiteľom môže oslabiť ochranné funkcie uvedené v článku 3 ods. 5 a 7 smernice 2009/72/ES.